

Ion Scumpieru, *133 de ani de relații România–Japonia*, Editura Fundația Europeană Titulescu, București, 2013, 846 p.

Lucrarea menționată, apărută recent sub egida Fundației Europene Titulescu constituie un fragment important al istoriei relațiilor externe ale României, reprezentând o monografie monumentală prin concepție, conținut și realizare.

Prin acest volum, autorul-diplomat de carieră implicat timp de mulți ani în promovarea raporturilor țării noastre cu Japonia, realizează pentru prima oară în istoriografia românească precum și cea japoneză un studiu comprehensiv, care prezintă întreaga istorie a relațiilor dintre cele două țări.

Încă de la începutul cărții sunt prezentate motivele care au determinat două state precum România și Japonia, atât de depărtate geografic, cu diferențe notabile de mărime și potențial, cultură și tradiții să se cunoască și să colaboreze în interesul lor comun. Astfel, apropierea lor a fost determinată de relațiile bune cultivate, de timpuriu, între Casele domnitoare din cele două țări; raporturile strânse atât ale României cât și ale Japoniei cu Marile Puteri europene precum Germania, Austro-Ungaria, Franța și Rusia; locul important deținut de țara noastră în Peninsula Balcanică; resursele sale naturale și, în special, petrolul și cerealele precum și interesul crescând al Japoniei, din ultima parte a secolului al XIX-lea, de a-și dezvolta legăturile cu țările europene.

Așa cum o arată și titlurile capitolelor cărții, evoluția istorică a raporturilor bilaterale dintre cele două țări a fost prezentată pe domenii specifice: politico-diplomatice, parlamentare, militare, economice, tehnico-științifice, consulare, culturale, de presă, sportive, turistice și altele. În același timp, acțiunile de relații mai importante au fost redată separat, subliniind astfel contribuția acestora la dezvoltarea raporturilor dintre cele două țări.

Autorul precizează, totodată, că în derularea raporturilor lor cele două țări au trebuit să țină seama de prezența Rusiei și respectiv a Uniunii Sovietice la frontierele

lor. Pericolul potențial prezentat de vecinul lor comun le-a determinat, pe de o parte să țină seama de posibila reacție a acesteia iar pe de alta, le-a favorizat apropierea și solidaritatea, inclusiv pentru apărarea instituției monarhice proprii.

Merită a fi menționată, în acest sens, amânarea de către România a discuțiilor de la Viena dintre Emil Ghika și, respectiv, Makino Nobuaki, reprezentanții diplomați ai celor două țări, în vederea negocierii acordului care să permită stabilirea relațiilor politico-diplomatice și economice bilaterale, pentru a nu leza sentimentele Rusiei, în urma izbucnirii războiului ruso-japonez din 1904-1905. De asemenea, pentru a-și proteja propriile interese politice dar mai ales economice cu Uniunea Sovietică, Japonia a amânat *sine die* ratificarea Tratatului de la Paris din 1920, privind Basarabia, documentul neputând intra în vigoare din această cauză. De asemenea, încercările celor două țări de a încheia tratate defensive în fața pericolului sovietic nu s-au materializat întotdeauna, fiecare dintre părți considerând atât obiectul acestora cât și momentul ca fiind inoportune. Cu toate acestea, în condițiile internaționale de la sfârșitul anilor '30 din secolul trecut, interesele lor naționale au coincis, ambele participând la Pactul Tripartit alături de Germania, Italia și alte state.

Cum este și firesc, lucrarea subliniază momentul de început al contactelor și legăturilor româno-japoneze marcat de scrisoarea Principelui României, Carol I din 10/22 mai 1880, adresată Împăratului Japoniei, Mutsuhito (Meiji), prin care suveranul nipon este încunoștințat că țara noastră este stat independent, act consfințit de Congresul de la Berlin din 13 iulie 1878, propunându-i stabilirea de raporturi "de bună și cordială înțelegere" între cele două părți. În scrisoarea de răspuns din 30 martie 1881, Împăratul Mutsuhito (Meiji) comunica Principelui României, Carol I, că Japonia împărtășește dorința acesteia de a lega relații de prietenie și a stabili "raporturi strânse" între cele două țări, recunoscând, astfel, existența României ca stat independent. Dialogul de început al celor doi suverani este continuat prin scrisoarea lui Carol I, din 12/24 aprilie 1881, în care acesta aduce la cunoștința Împăratului Japoniei că țara noastră a devenit "Regat" și că "Noi am luat deci, pentru Noi și moștenitorii Noștri titlul de Rege al României"; prin notificarea principalelor evenimente din viața celor două Familii domnitoare și prin vizite reciproce ale membrilor acestora, până în 1947. Autorul precizează corect rolul important al legăturilor dintre Casele regală și imperială din România și Japonia care le-au devansat pe cele pe linie guvernamentală, favorizând inițierea acestora, fără a li se substitui.

Volumul pune în valoare ca idee de bază înțelepciunea conducătorilor României, indiferent de etapa istorică a evoluției relațiilor bilaterale, de a promova și dezvolta raporturile sale pe plan politic și economic cu Japonia – partener serios și puternic, care se reflectă cu pregnanță în perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial, fiind valabilă și în zilele noastre. În acest sens, trebuie menționați Regele Carol I care propunea suveranului nipon atât stabilirea de relații

de prietenie cât și schimburi de produse agricole și industriale ”în avantajul lor economic și comercial reciproc”; Ion I.C. Brătianu care a insistat pentru stabilirea relațiilor diplomatice la o dată cât mai apropiată pentru a avea sprijinul Japoniei la Conferința de Pace de la Paris; Regele Ferdinand, care a solicitat asistența Japoniei pentru refacerea economică a țării noastre în urma Primului Război Mondial; conducătorii comuniști Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu, care au intensificat relațiile țării noastre cu Japonia pentru asigurarea dezvoltării industriale a României, inclusiv în vederea consolidării independenței ei economice; toți liderii români de după anul 1990, care au urmărit intensificarea cooperării economice dintre țara noastră și Japonia pentru consolidarea economiei sale de piață, atragerea de investiții și asistență financiară niponă.

În cele circa 850 de pagini, lucrarea redă eforturile depuse de autoritățile române și japoneze pentru promovarea legăturilor lor bilaterale, mai ales politice și economice, în ciuda impactului nefavorabil suferit din cauza convulsiilor și schimbărilor de pe scena internațională.

În acest sens, se cuvine a evidenția inițierea de contacte prin șefii misiunilor celor două țări de la Viena, din iunie 1902 pentru a stabili relații diplomatice; rolul hotărâtor avut de Președintele Consiliului de Miniștri, Ion I.C. Brătianu în materializarea acestor eforturi, prin decizia deschiderii primei legații a țării noastre la Tokyo și prezentarea scrisorilor de acreditare Împăratului Japoniei, de către Nicolae Xenopol la 19 noiembrie 1917; misiunea Principelui Carol al II-lea în Japonia în 1920 și vizita de răspuns la București efectuată de Prințul Higashikuni Naruhito în 1925; semnarea primului Aranjament comercial din 22 octombrie 1930; organizarea primei expoziții economice românești la Muzeul Comerțului din Osaka, în 1931 și, respectiv, a celei japoneze în Parcul Carol din București în anul următor, 1932; restabilirea relațiilor din 1 septembrie 1959; primele vizite ale miniștrilor de Externe, român și japonez din 1967 și respectiv 1983; vizita șefului statului român în Japonia din aprilie 1975 și cea de răspuns din partea Prințului moștenitor Akihito – actualul împărat nipon, din octombrie 1979; vizitele pe linie parlamentară; recunoașterea de către guvernul japonez a noilor autorități de la București, instalate în urma ”evenimentelor din decembrie 1989” precum și sporirea și diversificarea în continuare a schimburilor bilaterale de bunuri și persoane; semnarea unui număr important de documente bilaterale care să permită crearea cadrului juridic necesar derulării relațiilor dintre cele două țări; colaborarea acestora pe plan extern – la ONU și alte organizații internaționale, accentuată de aderarea României la NATO și UE.

În sensul celor de mai sus, autorul subliniază că grație eforturilor comune depuse de cele două părți, în noile condiții internaționale în care se găsesc România și Japonia, între ele s-a ajuns la un nivel de relații bilaterale mature, de parteneriat consfințite în ”Declarația Comună” a celor doi miniștri de Externe, semnată la Tokyo, la 26 februarie 2013.

Autorul prezintă și momentele mai puțin plăcute, pentru una sau alta din părți, din evoluția raporturilor bilaterale cum ar fi: neratificarea de către Japonia a Tratatului de la Paris privind Basarabia; nemulțumirea părții nipone legată de restricțiile la importul din Japonia, din deceniile 2-3 al secolului trecut sau față de ruperea relațiilor politico-diplomatice bilaterale de către România, la 31 octombrie 1944; întârzierea plăților și a restituirii unor credite către partea niponă și altele. În același timp, este evidențiată aprecierea comună a părților că, între cele două țări nu au fost niciodată probleme serioase; că între acestea au existat, în mod tradițional relații bune, de prietenie.

Lucrarea dedicată tuturor celor care au contribuit la promovarea și dezvoltarea, de-a lungul timpului, a legăturilor de prietenie dintre România și Japonia prezintă, desigur, și activitatea diplomaților români acreditați la Tokyo, competența și zelul lor pentru a servi interesele României, atât în timp de pace cât și de război, greutățile întâmpinate și sacrificiile făcute în acest scop.

Tabloul schimburilor româno-japoneze devine mai complet prin includerea în cuprinsul cărții a unor capitole privind contribuția la promovarea contactelor și a schimburilor dintre cele două țări a partidelor politice, organizațiilor de masă, de tineret, a asociațiilor neguvernamentale, a orașelor înfrățite. Aici se cuvine a evidenția acțiunile valoroase, altruiste, desfășurate atât înainte de război cât și ulterior până la începutul anilor '90, de către Asociația de prietenie Japonia-România pentru diseminarea, în rândul opiniei publice nipone, a unui volum important de cunoștințe despre România – istorie, cultură, tradiții și obiceiuri; de a studia limba română și a efectua traducerea unor lucrări reprezentative românești.

Un loc aparte în istoria legăturilor bilaterale îl ocupă activitatea misionarilor români din Basarabia, frații Anatolie și Iacob Tihai precum și Dimitrie Livovschi trimiși în Japonia, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, de Biserica ortodoxă rusă precum și a celei desfășurată în această țară de către Monseniorul Vladimir Ghika, ca emisar al Papei în 1933 și respectiv 1936, pe linia răspândirii catolicismului; acțiunile și serviciile preoților trimiși, recent, de Patriarhia Română în rândul comunității românești stabilită în Japonia, după 1990.

Istoria schimburilor comerciale și a colaborării economice dintre țara noastră și Japonia – ca parte majoră a cronicii legăturilor româno-japoneze – este redată prin două capitole de mare întindere dedicate perioadei de început, până la cel de-al Doilea Război Mondial și respectiv celei postbelice. Ele prezintă interesul celor două țări de a folosi schimburile directe de bunuri și servicii pentru a obține mărfurile necesare oferite de cealaltă parte. Distanța geografică mare dintre România și Japonia, navlul ridicat al transportului de mărfuri au făcut ca, în special în perioada antebelică, volumul comerțului bilateral să fie unul redus. De asemenea, politica promovată de guvernul român de restricționare, în general, a importurilor prin reglementarea folosirii devizelor, sistemul compensațiilor și

respectiv al licențelor au împiedicat creșterea schimburilor comerciale pe măsura speranțelor și a eforturilor făcute, în special, de partea niponă.

În ceea ce privește perioada postbelică, autorul redă pe baza statisticilor și a altor documente oficiale românești și japoneze interesul deosebit al României de a dezvolta schimburile comerciale și colaborarea economică în vederea industrializării sale rapide, a consolidării propriei economii prin importarea de instalații și tehnologie de vârf, la un preț avantajos și fără condiționări politice, produsele și mărcile japoneze devenind o prezență familiară pe piața românească. Sunt prezentate interesul, evident, pentru cooperarea economică cu Japonia și în perioada de după anul 1990, în vederea înfăptuirii reformei economice, a introducerii și promovării economiei de piață în țara noastră; implicarea firmelor japoneze în activitatea de investiții în țara noastră; asistența financiară generoasă acordată de guvernul nipon pentru formarea de manageri și realizarea unor obiective românești de interes național precum: construirea terminalului de containere din portul Constanța; modernizarea unor tronsoane ale rețelei rutiere și feroviare; construirea liniei de metrou care va lega capitala de Aeroportul Internațional "Henri Coandă" de la Otopeni.

Pentru etapa de la sfârșitul secolului XX și perioada actuală din istoria relațiilor dintre cele două țări, sunt demne de relevat capitolele privind legăturile strânse, speciale dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist Japonez; modul cum au perceput japonezii "evenimentele din decembrie 1989"; acțiunile mai importante în relațiile dintre cele două țări, după anul 1990.

Segmentul relațiilor culturale al istoriei legăturilor bilaterale româno-japoneze pune în evidență, spre surprinderea cititorului, un volum bogat de contacte și schimburi care au avut loc încă de la sfârșitul secolului XIX, acestea intensificându-se în perioada postbelică și în special după anul 1990, în urma liberalizării circulației cetățenilor români în străinătate. Sunt frecvente vizitele unor reprezentanți de marcă ai culturii și artelor din cele două țări; schimburile de expoziții de diferite genuri precum și spectacolele de teatru și muzică; legăturile pe linia Academiiilor de știință și instituțiilor de învățământ superior. Un subcapitol valoros al relațiilor culturale bilaterale, evidențiat în prezentul volum, îl reprezintă activitatea de traducere și publicare de lucrări, albume despre cele două țări; donațiile reciproce de cărți și reviste.

Capitolul privind rolul mijloacelor de informare în masă la asigurarea unei mai bune cunoașteri a celor două țări redă implicit diferite momente ale istoriei legăturilor dintre ele, inclusiv a presei și radio-televiziunii din România și Japonia. Cititorul ia cunostință de contribuția, în acest sens, a marilor cotidiene românești cum sunt "Universul", "Neamul românesc", "L'Independence roumaine", "Adevărul", "Timpul", "Dimineața", "România", "Scînteia" precum și a celor japoneze "Japan Times", "Jiji Nippo", "Nichi-Nichi", "Asahi Shimbun; Yomiuri Shimbun", "Akahata"; a periodicelor românești și japoneze; a ziariștilor

acreditați sau care au vizitat cele două țări și au scris despre realitățile timpului. Presa împreună cu radio-televiziunea au cultivat, în același timp, relațiile de colaborare și prietenie dintre cele două țări.

O contribuție inedită la prezentarea istoriei legăturilor româno-japoneze o aduce lucrarea prin capitolul privind diplomația schimbului de decorații dintre cele două țări. Această practică începută imediat după Războiul ruso-româno-turc din 1877, folosită intens în continuare, pune în valoare apropierea dintre România și Japonia; contextul în care a avut loc demersul respectiv; șefii de stat care au conferit distincțiile precum și beneficiarii lor; motivele acordării acestora precum și ale detalii semnificative care completează tabloul general al istoriei raporturilor bilaterale.

Același rol îl joacă și capitolul de la sfârșitul volumului dedicat logisticii misiunilor diplomatice ale României și Japoniei de la Tokyo și București. Valoarea documentară a lucrării de referință crește prin furnizarea unui volum apreciabil de informații și despre situația internă și externă a celor două țări, în diferite etape istorice; personalitățile române și nipone implicate în promovarea relațiilor bilaterale precum Regele Carol I, Împăratul Mutsuhito (Meiji), Regele Ferdinand, Regele Carol al II-lea, Primul Ministru Ion I.C. Brătianu, Împăratul Hirohito, Împăratul Akihito, premierii Miki Takeo și Fukuda Takeo, conducătorii României dinainte și de după "evenimentele din decembrie 1989".

Autorul s-a străduit nu numai să ofere cititorilor cât mai multe date despre cursul și conținutul raporturilor româno-japoneze dar și să le comenteze de pe poziția cercetătorului din zilele noastre. Astfel, merită a fi relevate considerațiile sale legate de fixarea momentului stabilirii relațiilor diplomatice bilaterale; poziția Japoniei privind revenirea Basarabiei la patria mamă-România și ratificarea Tratatului de la Paris în această chestiune; atitudinea țării noastre legată de "conflictul manciurian" și războiul dintre Japonia și China, din 1937-1945; evoluția deosebită a schimburilor româno-japoneze din perioada postbelică, până în zilele noastre.

Valoarea științifică și veridicitatea deosebită a prezentei lucrări sunt date de cercetarea, cvasi-exhaustivă, a documentelor privind relațiile bilaterale din arhivele românești – Arhiva MAE, Arhiva Națională, Arhiva Academiei Române, Arhiva Parlamentului, Arhivele Militare Române, Arhiva "Ghika"-ARCB precum și, pentru prima dată în țara noastră, a celor din arhivele japoneze – Arhiva MAE, Arhiva Națională, Arhiva Ministerului de Război, Arhiva Ministerului Marinei, Biblioteca Dietei, Arhiva Templului "Nogi", Arhiva Bisericii ortodoxe autonome a Japoniei. Aceste surse au fost completate cu numeroase lucrări de referință publicate la București și Tokyo sau în alte țări precum și principalele publicații periodice din România și Japonia, apărute de-a lungul timpului.

Cunoșterea limbii japoneze și respectiv chineze, a permis autorului folosirea în cadrul lucrării a surselor menționate și în special a corespondenței dintre MAE

nipon și misiunile sale la București, Viena, Petersburg, Paris, Londra, Washington, Peking, Berlin, Hamburg, Moscova, Varșovia, Cairo și din alte capitale, referitoare la stadiul și perspectivele raporturilor româno-japoneze; situația internă și politica externă a României. În același timp, în urma demersului respectiv au fost descoperite o serie de documente de valoare care nu există în arhivele românești cum sunt scrisorile Regelui Carol I trimise Împăratului Japoniei, Mutsuhito (Meiji) și răspunsurile primite din partea suveranului nipon; jurnalul călătoriei în România a mareșalului Nogî Maresuke, din iulie 1911; notele diplomatice confidențiale în problema Basarabiei schimbate la Peking, în ianuarie 1925, de către șefii misiunilor Japoniei și Uniunii Sovietice, cu ocazia restabilirii relațiilor diplomatice dintre cele două state; harta de la Kyoto din 1671, în care este menționat pentru prima oară numele României; numeroase fotografii de valoare care ilustrează cartea.

Anexele de la sfârșitul prezentului volum, respectiv lista șefilor de misiune români și japonezi; evenimentele majore din relațiile bilaterale; cadrul juridic al raporturilor româno-japoneze precum și prezentarea celor circa 800 de titluri de lucrări de referință despre Japonia și România publicate la București și Tokyo completează conținutul lucrării, facilitând înțelegerea acesteia.

Cartea, tipărită în condiții grafice de înaltă ținută, s-a bucurat de o bună primire atât din partea specialiștilor și cititorilor obișnuiți cât și a reprezentanților MAE român, Ambasadei Japoniei la București precum și ai Ambasadei României la Tokyo. Astfel, au fost subliniate caracterul său enciclopedic; varietatea deosebită a surselor documentare; reînvierea cu profesionalism a istoriei contactelor și schimburilor dintre cele două națiuni, prezentate cu imparțialitate, indiferent de sistemul social sau actorii politici ai epocii; locul important al cărții în istoriografia românească; rolul ei ca bază indispensabilă pentru înțelegerea raporturilor româno-japoneze; contribuția importantă a acesteia la promovarea, în continuare, a relațiilor de prietenie dintre cele două țări.

Adresându-se, în egală măsură, specialiștilor și cititorilor din Japonia, este așteptată traducerea acestui volum și în limba japoneză, în perioada până la 17 noiembrie 2017, când se împlinește un secol de la stabilirea relațiilor diplomatice dintre cele două țări.

Ion Scumpieru